

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ КРИТИХ МІСЬКИХ ПРОСТОРІВ

У статті висвітлені принципи та прийоми організації критих міських просторів. Визначено поняття «критий міський простір» та акцентовано його тотожність атріумним просторам містобудівного масштабу. Виявлено роль принципів у забезпеченні функціонування критих міських просторів. Наведено механізми реалізації принципів за допомогою конкретних груп прийомів.

Ключові слова: критий міський простір, пасаж, атріумний простір.

Актуальність теми. В останні роки у вітчизняній архітектурній практиці спостерігається підвищення інтересу до проектування критих міських просторів комунікаційного призначення. У першу чергу це новітні пасажі, а також проектні пропозиції з улаштування атріумних просторів містобудівного масштабу. Така тенденція є наслідком загальносвітового процесу з підвищення екологічного комфорту міст та розмежування пішохідних і транспортних потоків. У контексті даної роботи запропоновано визначення терміну «критий міський простір» як сукупності містобудівних (вулиця, площа, пішохідна зона) та архітектурних (будинки, споруди) елементів, які становлять функціонально-планувальну структуру міста, перекритих скляною оболонкою для організації пішохідних процесів усередині міського середовища. Криті прозорими покриттями міські комунікаційні простори активно використовуються у багатьох країнах Європи та Північної Америки незалежно від кліматичної зони та габаритів міста. Аналогічні процеси спостерігаються у крупних містах Російської Федерації (у першу чергу Москві та Санкт-Петербурзі). Україна має традиції пасажного будівництва кінця XIX – початку XX ст., тож новий етап розвитку критих міських просторів є цілком закономірним продовженням історичного процесу.

Аналіз попередніх досліджень. Питанням вивчення організації атріумних просторів присвячені дослідження англійського вченого Р. Саксона [3] та росіянина Д. Земова [2]. Особливості реконструкції міського середовища з улаштуванням атріумів або пасажів частково висвітлені у праці Д. Воронцової [1]. Учені здебільшого розглядали відокремлено одна від одної проблеми функціонування атріумних просторів як частин будівель та засобів реконструкції міської пішохідної мережі (з використанням пасажів як одного з варіантів).

Наукова новизна. Формування системи принципів та прийомів функціональної, композиційної, об'ємно-просторової організації критих міських просторів не було предметом дослідження попередників. Наведені

нижче принципи організації критих міських просторів є результатом комплексного аналізу широкого переліку містобудівних об'єктів: пасажів, перекритих внаслідок реконструкції вулиць, внутрішніх дворів, міських площ.

Виклад основного матеріалу. Перелік принципів та прийомів організації критих міських просторів ґрунтується на узагальненні матеріалів аналізу понад 80 об'єктів, розташованих у різних за розміром містах різних країн. Реалізація кожного принципу здійснюється за допомогою конкретної групи прийомів. Роль, яку відіграє кожний з принципів залежить від конкретних умов проектування окремого об'єкта.

Принцип містобудівної доцільності. Є дієвим засобом реконструкції міського середовища, зокрема, його пішохідних зон. Найбільш повно містобудівна роль критих міських просторів проявляється у щільній громадській забудові центральної частини міста, історичних складних у планувальному відношенні об'єктах, масштабних комплексах культурних і навчальних закладів. Реалізація принципу містобудівної доцільності відбувається за допомогою підтримання і продовження містобудівних осей і доміант у вигляді пасажів та центричних атріумів, перетворення пішохідних зон на криті простори, пробивання пішохідних трас у щільній історичній забудові, з'єднання корпусів будівель атріумами-вставками [3, с.6], організації атріумних громадсько-пішохідних просторів у багатофункціональних торговельних центрах-молах.

Принцип планувальної комфортності. Раціональна планувальна організація критих міських просторів є важливим показником ефективності використання площі об'єкта, зокрема, площі його комунікаційних просторів, не пов'язаних із безпосереднім функціональним навантаженням комплексу. Раціональність планування полягає у застосуванні таких прийомів: формування пішохідної мережі ідентичної існуючій, створенні коротких простих пішохідних зв'язків, улаштуванні зон змінного призначення.

Принцип функціональної збалансованості. Криті міські простори є складним багатофункціональним утворенням з домінуванням функції природного освітлення та комунікації; рекреації, орієнтації, регулювання мікроклімату, додаткових процесів, які визначаються типологією об'єкта [2, с. 6]. Забезпечення збалансованості усіх функціональних складових МАП втілюється на практиці за допомогою наступних прийомів: чіткого розмежування функціональних процесів, вільної орієнтації в просторі за рахунок ергономічних параметрів зон руху, організації функціональних блоків – об'єднання споріднених функціональних процесів та зон їх впливу в окремі об'ємно-просторові елементи будівлі, змістовного навантаження функціональних зон.

Принцип структурованості. Критий міський простір є місцем концентрації людей, архітектурно-композиційним утворенням містобудівного масштабу зі складною функціональною структурою. Забезпечення економічно ефективного раціонального використання такого об'єкта можливе лише за умови його структурування – створення простої зрозумілої системи внутрішніх візуальних, комунікаційних, функціональних зв'язків. Принципи формують наступні прийоми: чіткість комунікаційних зв'язків, пропорційність елементів МАП, створення чіткої композиційної структури – акцентування головних елементів, виявлення центра, підцентрів, домінант, акцентів, головних і другорядних осей.

Принцип естетичної комфортності. Криті міські простори є аналогом відкритих громадських просторів. Естетичні якості таких об'єктів є важливою складовою їх відвідуваності і, як наслідок, рентабельності. Формування високого рівня естетичного середовища здійснюють наступні прийоми: єдність композиції та її рівновага, масштабність простору, колористичне вирішення простору, художньо-естетична організація атріума.

Принцип екологічної комфортності. Критий атріумний простір є об'єктом зі штучним мікрокліматом (регульованим або нерегульованим) відмінним від навколишнього середовища. Раціональне використання цієї його властивості призводить до економічного споживання енергоресурсів, зменшення теплообміну із оточуючим довкіллям, підвищення економічної ефективності експлуатації внутрішнього простору, створення комфортного повітряно-вологісного і теплового режиму для відвідувачів.

Принцип інформативності. Криті міські простори є потужним композиційним, функціональним, інформаційним вузлом міста. Інформаційна функція є однією з найбільш важливих, незалежно від типологічного призначення об'єкта. Носіями інформативного навантаження виступають як елементи предметного наповнення так і безпосередньо фрагменти внутрішнього середовища, які відіграють композиційну роль візуальних орієнтирів.

Висновки. Наведені вище принципи діють у всіх видах критих міських просторів. Застосування прийомів, що забезпечують функціонування перерахованих принципів, залежить від типу будівлі чи комплексу і може обмежуватися в окремих випадках (стосується переважно атріумів вузькопрофільних об'єктів, як то музейні установи, навчальні заклади). Використання обмеженого арсеналу прийомів архітектурно-просторової організації є характерним для невеликих атріумних просторів, котрі не дають змоги наситити їх мобільними компонентами предметного наповнення, створити додаткові функціональні зони.

Дослідженням виявлено, що найбільш повно наведені вище принципи та

прийоми реалізуються в багатофункціональних критих міських просторах громадсько-торговельних комплексів, котрі є складними типологічними об'єктами із розвиненою архітектурно-композиційною, планувальною та об'ємно-просторовою структурою. Такі містобудівні утворення відіграють роль міських центрів і повинні задовольняти широкому колу потреб й інтересів відвідувачів. Значні розміри, складна внутрішня організація і суттєва громадсько-культурна роль критих міських вимагають ретельної проробки усіх принципів та прийомів їх архітектурно-просторової організації задля досягнення максимального економічного, естетичного та соціального ефекту в умовах сучасного динамічного розвитку архітектурного середовища міст.

Список використаних джерел

1. Воронцова Д.С. Коммуникационно-рекреационные пространства в архитектуре общественно-торговых центров: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. архитектуры / Д.С. Воронцова. – Нижний Новгород, 2011. – 25 с.
2. Земов Д.В. Формирование архитектурной среды атриумных пространств общественно-торговых и деловых центров средствами мобильных компонентов. автореф. дис. на соискание ученой степени канд. архитектуры / Д.В. Земов. – Екатеринбург, 2007. – 20 с.
3. Саксон Р. Атриумные здания / пер. с англ. А.Г. Раппапорта под ред. В.Л. Хайта. – М.: Стройиздат, 1987. – 138 с.: ил. – Перевод. Изд.: Atrium buildings / R. Saxon. – The Architectural Press: London, 1983.

Аннотация

В статье описаны принципы и приемы организации крытых городских пространств. Определено понятие «крытое городское пространство» и акцентирована его тождественность атриумным пространствам градостроительного масштаба. Определена роль принципов в обеспечении функционирования крытых городских пространств. Приведены механизмы реализации принципов с помощью конкретных групп приемов.

Ключевые слова: крытое городское пространство, пассаж, атриумное пространство.

Annotation

The principles and expedients of shelled city space organization are described in the article. The term «shelled city space organization» is determined and identify city-planning atrium spaces is accented. The role of principles in providing functioning of shelled city spaces is determined. The mechanisms of principles realization by dint of specific expedients groups are showed.

Keywords: shelled city space, a passage, an atrium space.